

KIEROWNIK DUCHOWY ŚWIĘTEJ FAUSTYNY

Stanisław Cieślak SJ

Wydawnictwo WAM
Kraków 2011

© Wydawnictwo WAM, 2011

Redakcja
Anna Papierz

Projekt okładki
Andrzej Sochacki

zdjęcia:
Archiwum Prowincji
Towarzystwa Jezusowego

ISBN 978-83-7505-619-8

NIHIL OBSTAT. Przełożony Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego
ks. Wojciech Ziótek SJ, prowincjał, Kraków, 9 września 2010 r., l.dz. 275/2010.

WYDAWNICTWO WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków
tel. 12 62 93 200 • faks 12 42 95 003
e-mail: wam@wydawnictwowam.pl
www.wydawnictwowam.pl

DZIAŁ HANDLOWY
tel. 12 62 93 254-256 • faks 12 43 03 210
e-mail: handel@wydawnictwowam.pl

KSIĘGARNIA INTERNETOWA
tel. 12 62 93 260, 12 62 93 446-447
faks 12 62 93 261
e.wydawnictwowam.pl

Drukarnia Wydawnictwa WAM
ul. Kopernika 26 • 31-501 Kraków

Spis treści

Przedmowa	5
1. Pierwsze lata	9
2. W Towarzystwie Jezusowym	11
3. Współpracownik i dyrektor Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy w Krakowie	50
a) Redaktor „Biblioteki Życia Wewnętrznego” (1921-1939)	62
b) Redaktor „Naszych Wiadomości” (1923-1928)	68
c) Redaktor „Poślańca Serca Jezusowego” (1930-1940)	74
4. Sekretarz krajowy Apostolstwa Modlitwy i Dzieła Poświęcenia Rodzin (1930-1953)	89
5. Czciiciel Najświętszego Serca Jezusowego	129
6. Poświęcenie Polski Bożemu Sercu	133
7. Promotor sodalicii mariańskich	158
8. Kaznodzieja, rekolekcjonista i konferencjonista	163
9. Kierownik duchowy św. s. Faustyny Kowalskiej	173
a) Narzędzie w rękach Boga	174
b) Przyjaciel Serca Jezusa	179
c) Kapłan Matki Bożej	182
d) Kierownik duchowy	185
e) Propagator nabożeństwa do Miłosierdzia Bożego	214

f) O. Józef Andrasz i ks. Michał Sopoćko	222
g) O. Józef Andrasz – kandydat na ołtarze?	231
Zakończenie	234
Bibliografia	239
Summary	246
Indeks osób	247
Spis ilustracji	253

Przedmowa

Jak słusznie zauważyła s. M. Elżbieta Siepak ZMBM: „z życiem i misją św. Siostry Faustyny kojarzy się najczęściej postać bł. ks. Michała Sopočki. Mało natomiast pisze się i mówi o nie mniej zasłużonym kapłanie, jakim był o. Józef Andrasz SJ, jej krakowski spowiednik i kierownik duchowy”¹. Niniejsza publikacja pragnie wyjść naprzeciw temu zapotrzebowaniu i przedstawić życie i działalność o. Józefa Andrasza (1891-1963).

Na świat przyszedł w okresie niewoli jako poddany monarchii austro-węgierskiej. W szeregi Towarzystwa Jezusowego wstąpił mając niespełna piętnaście lat. W zakonie otrzymał solidne wykształcenie humanistyczne, filozoficzne i teologiczne. Podczas studiów teologicznych, które odbywał m.in. w Starej Wsi k. Brzozowa, doczekał się upragnionej przez Polaków wolności po 123 latach niewoli. Po święceniach kapłańskich, które otrzymał w 1919 roku w Krakowie, włączył się z zapalem w odbudowę zniszczonej przez zaborców Rzeczypospolitej. W okresie międzywojennym pro-

¹ E. Siepak, *Ojciec Józef Andrasz SJ, krakowski kierownik duchowy św. Siostry Faustyny*, „Orędzie Miłosierdzia”, 73 (2010), s. 6.

wadził rozległą i dynamiczną działalność, trudził się nad odnową moralną i duchową narodu. Pragnął, aby Polska stała się państwem sprawiedliwości i równości społecznej. Urzeczywistnienie tego planu widział we wprowadzeniu w życie społeczno-polityczne wartości Ewangelii Jezusa Chrystusa.

Wkład o. Andrasza w rozwój Kościoła katolickiego w Polsce jest znaczny, zwłaszcza w okresie międzywojennym. Przez wiele lat przebywał w Krakowie i był związany z Wydawnictwem Apostolstwa Modlitwy. Okazał się zdolnym i płodnym pisarzem religijnym. W 1921 roku zapoczątkował wydawnictwo seryjne „Biblioteka Życia Wewnętrznego”, które zawiera w większości przekłady wybitnych światowych dzieł dotyczących duchowości. Prócz tego był redaktorem czasopisma zakonnego „Nasze Wiadomości” (1923-1928) oraz „Posłańca Serca Jezusowego” (1930-1940). Jednocześnie działał na polu Apostolstwa Modlitwy i Dzieła Poświęcenia Rodzin oraz Krucjaty Eucharystycznej i Sodalicji Mariańskiej. Dał się także poznać jako poszukiwany kaznodzieja i rekolekcyjista, wytrawny kierownik duchowy wielu żeńskich zgromadzeń zakonnych. Jedną z jego córek duchowych była mieszkająca w ostatnich latach życia w Krakowie-Łagiewnikach św. s. Faustyna Kowalska ZMBM (1905-1938). Z żarliwością propagował Miłosierdzie Boże, które Jezus objawił Apostołce i Sekretarce Bożego Miłosierdzia.

Opatrzność sprawiła, że uniknął aresztowania przez gestapo w listopadzie 1939 roku. W okresie okupacji

hitlerowskiej przenosił się na terenie Polski z miejsca na miejsce, wszędzie służąc jako duszpasterz. Przekonał się wówczas jeszcze bardziej, że człowiek naznaczony tragedią II wojny światowej winien zwrócić się do Bożego Serca oraz czerpać ze skarbcza Bożego Miłosierdzia. W 1943 roku, a więc jeszcze podczas tragicznego terroru hitlerowskiego, zapoczątkował nabożeństwo do Miłosierdzia Bożego w Krakowie-Łagiewnikach.

Po zakończeniu II wojny światowej nie miał złudzeń, że wyzwolona spod pogańskiego hitleryzmu Polska musi stawić czoła kolejnemu zagrożeniu: totalitarnemu państwu komunistycznemu, które – wspierane przez aparat represji Związku Sowieckiego – dążyło do wykorzenia chrześcijaństwa z serc Polaków i zastąpienia go ideologią materialistyczną. W rzeczywistości powojennej widział obronę Polski przed bezbożnym komunizmem oraz szczęście i pomyślność rodzin w przymierzu z Bogiem, które – o czym był głęboko przekonany – najpełniej wyrażało się w poświęceniu rodzin, wspólnot parafialnych oraz całego narodu Najświętszemu Sercu Jezusa.

Wobec braku monografii i prac poświęconych o. Andraszowi, wykorzystano w niniejszej pracy przede wszystkim materiały archiwalne zgromadzone w Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie. Wiele cennych informacji wydobyto z czasopism, w których o. Andrasz zamieszczał swoje artykuły. Część pracy dotyczącej kierownictwa duchowego św. s. Faustyny Kowalskiej

została opracowana głównie na podstawie *Dzienniczka* i listów Sekretarki i Apostołki Bożego Miłosierdzia.

Bohater niniejszej publikacji był wiernym duchowym synem św. Ignacego Loyoli (1491-1556). Podobnie jak on pragnął zostać jedynie użytecznym narzędziem w ręku Pana Boga, pełnić wolę Bożą oraz mieć na uwadze większą chwałę Boga i pożytek dusz. Bez tego założenia, wybitnie religijnego i być może trudnego do zrozumienia przez niejednego współczesnego człowieka, nie można w pełni zrozumieć jezuitę – o. Józefa Andrasza.

Pierwsze lata

Ojciec Józef Andrasz urodził się w rodzinie Piotra i Katarzyny z d. Bednarek 16 października 1891 roku w Wielopolu k. Nowego Sącza (diecezja tarnowska). Miał sześciu braci: Alojzego, Kazimierza (zginął w Legionach), Leona, Ignacego (zginął pod Lwowem w 1918 r.), Alfonsa, oraz trzy siostry: Helenę (Liptakową), Marię (Kuczowska), Józefę (Rudzińska)¹. Sakrament chrztu św. otrzymał w kościele parafialnym pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny w Wielogłowach².

W rodzinie głęboko katolickiej otrzymał religijne wychowanie. W marcu 1947 roku o. Andrasz odwiedził swoją ciężko chorą 82-letnią matkę w Nowym Sączu. Matka dożyła sędziwego wieku. W jednym z listów wyznał, że powołanie do Towarzystwa Jezusowe-

¹ *Kartoteka zmarłych jezuitów Prowincji Małopolskiej TJ od 1947 do 1971 roku*, Archiwum Prowincji Polski Południowej Towarzystwa Jezusowego w Krakowie, rkp. 3154, nr 1 (dalej cytuję jako: ATJKr.); List o. J. Andrasza, Nowy Sącz, 15 III 1947, [w:] *Miscellanea Jesuitica*, ATJKr., rkp. 1416, s. 583a; ATJKr., album fot. 5000-76, k. 70.

² *Testimonium ortus et baptismi*, [w:] *Andrasz Józef SJ*, ATJKr., rkp. 2018, s. 1. Obecnie parafia w Wielogłowach ma drugi kościół pw. Miłosierdzia Bożego (rozpoczęcie budowy w 1990 r.).

go otrzymał w Nowym Sączu, przed znajdującym się w kościele jezuickim cudownym wizerunkiem Matki Bożej Pocieszenia³.

W niższym seminarium w Nowym Sączu o. Andrasz ukończył cztery klasy gimnazjalne (1902-1906). Już wówczas był gorliwym członkiem Sodalicii Mariańskiej, prowadzonej przez powszechnie znanego w Nowym Sączu o. Franciszka Gawlikowskiego⁴. Nauka w szkole nie sprawiała mu trudności. Dowodzą tego świadectwa szkolne, na których widnieją noty dobre, bardzo dobre i celujące. Nauczyciele ocenili jego obyczaje jako chwalebne, a pilność jako dobrą⁵. Studia humanistyczne kontynuował już po ukończeniu nowicjatu w Towarzystwie Jezusowym.

³ List o. J. Andrasza, Nowy Sącz, 15 III 1947, [w:] *Miscellanea Jesuitica*, ATJKr., rkp. 1416, s. 583a.

⁴ Gawlikowski Franciszek (1863-1939), operariusz, kapelan więzienny i kierownik stowarzyszeń katolickich w Nowym Sączu (1895-1939). *Encyklopedia wiedzy o jezuitach na ziemiach Polski i Litwy 1564-1995*, opr. L. Grzebień przy współpracy zespołu jezuitów, Kraków 1996, s. 173 (dalej cytuję jako: *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*); K. Drzymała, *Wspomnienie naszych zmarłych 1820-1982*, t. 1, Kraków 1982, s. 90.

⁵ *Świadectwa szkolne*, [w:] *Andrasz Józef SJ*, ATJKr., rkp. 2018, s. 7-9.

W Towarzystwie Jezusowym

Józef Andrasz wstąpił do Prowincji Galicyjskiej Towarzystwa Jezusowego 22 września 1906 roku w Starej Wsi k. Brzozowa¹. Aby móc zrealizować swoje marzenia o życiu zakonnym, otrzymał dyspensę z powodu przeszkody wieku (miał niespełna 15 lat). Dwuletni nowicjat, podczas którego otrzymał gruntowne podwaliny życia duchowego, odprawił pod kierunkiem wybitnego wychowawcy młodzieży zakonnej o. magistra Ludwika Cichonia². Pomocą w pierwszych dniach nowicjackich służył mu o rok starszy powołaniem Edmund Elter – tzw. anioł nowicjacki, czyli opiekun tych,

¹ J. Andrasz przebywał w nowicjacie w Starej Wsi jako kandydat do zakonu już od 16 lipca 1906. W 1906 r. wstąpiło do tego nowicjatu 28 kandydatów, w tym 21 na kapłanów i 7 na braci zakonnych. *Liber admissorum in Societatem Iesu*, ATJKr. rkp. 4182, s. 23; A. Dyla, *Wykaz statystyczny powołań zakonnych w Nowicjacie Starowiejskim od r. 1882*, „Nasze Wiadomości” 11 (1937), s. 393; *Katalogi-dyspozycje*, ATJKr., rkp. 1927, s. 575.

² Cichoń Ludwik (1863-1941), m.in. wieloletni magister nowicjatu w Starej Wsi i Kaliszu oraz instruktor III probacji w Tarnopolu, Czechowicach i Lwowie. Autor popularnego studium o Najświętszym Sakramencie pt. *Eucharystia* (Kraków 1921) oraz kilkunastu artykułów i recenzji. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, s. 98.

k którzy zgłosili się do zakonu i rozpoczęli miesięczną kandydaturę, poprzedzającą formalne rozpoczęcie nowicjatu. Na jego roku nowicjatu byli także m.in. Piotr Turbak i Romuald Moskała, z którymi później współpracował w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy w Krakowie³. 18 października 1908 roku o. Andrasz złożył pierwsze śluby zakonne na ręce o. Ludwika Cichonia przed słynącym łaskami cudownym obrazem Matki Miłosierdzia w Starej Wsi.

Po odbyciu nowicjatu kończył studia humanistyczne w kolegium w Starej Wsi (1908-1910, klasy V-VI) oraz w słynnym prywatnym gimnazjum oo. Jezuitów w Bąkowicach pod Chyrowem (1910-1912, klasy VII-VIII). Na świadectwach szkolnych miał prawie wszystkie oceny bardzo dobre, a z dziejów ojczystych i języka polskiego bardzo dobry z odznaczeniem. Wychowawcy ocenili jego zachowanie jako bardzo dobre. W szkole był zwolniony z jednego przedmiotu – gimnastyki. Maturę zdał z odznaczeniem w 1912 roku w Chyrowie⁴. Oprócz nauki, w ograniczonym czasie, uczył katechezy w Starej Wsi.

Filozofię studiował w kolegium w Nowym Sączu (1912/1913)⁵, Krakowie (1913/1914) oraz – z powodu

³ List o. J. Andrasza do o. R. Moskały, Zakopane, 10 IX 1955, [w:] *Moskała Romuald SJ. Dokumenty osobiste*, ATJKr., rkp. 1368-I, s. 107.

⁴ *Liber studiorum Provinciae Galicianae et Poloniae Minoris (1899-1934)*, ATJKr., rkp. 1524, nr 140; *Andrasz Józef SJ*, ATJKr., rkp. 2018, s. 11-17.

⁵ Zachowały się jego wykłady z retoryki, J. Andrasz, *Wykłady retoryki rok 1912/1913*, ATJKr., rkp. 1859.

I wojny światowej – w Gräfenbergu (Jeseník) na Morawach (8 XII 1914–30 VI 1915)⁶. Natomiast studia teologiczne odbył w Domu Rekolekcyjnym w Dziedzicach (1915-1918) i w kolegium w Starej Wsi (1918/1919)⁷. Władał w mowie i piśmie językami: łacińskim, greckim, francuskim i niemieckim. Znajomość języków obcych, zwłaszcza współczesnych, okazała mu się przydatna w późniejszej pracy tłumacza dzieł do serii „Biblioteka Życia Wewnętrznego”, wydawanej przez Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy.

Tonsurę i niższe święcenia (ostiarusza, lektora, egzorcysty i akolity) otrzymał 13 września 1908 roku, na II roku nowicjatu, z rąk ordynariusza przemyskiego, ks. biskupa Józefa Sebastiana Pelczara, kanonizowanego 18 maja 2003 roku na placu św. Piotra w Rzymie przez papieża Jana Pawła II. Z kolei wyższe święcenia (subdiakoniat 15 III 1919, diakonat 16 III 1919 i prezbiterat 19 III 1919) przyjął w kościele św. Barbary w Krakowie z rąk ks. biskupa sufragana krakowskiego Anatola Nowaka⁸. Egzamin *ad gradum*, obejmujący materiał z całości filozofii i teologii, który składano na zakończenie studiów, przed złożeniem ostatecznych ślubów,

⁶ „Bieżące Wiadomości z Prowincji Galicyjskiej w czasie wojennym w roku 1915”, nr 3, s. 47; ATJKr., album fot. 5000-41, k. 6, 7, 43.

⁷ *Catalogi Provinciae Galicianae Societatis Iesu 1907-1918; Catalogi Provinciae Poloniae Societatis Iesu 1918-1920.*

⁸ *Ordinibus initiati członków Prowincji Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego z lat 1887-1946, ATJKr., rkp. 4190, s. 67.*

zdał 14 czerwca 1919 roku w Starej Wsi⁹. Stosownie do *motu proprio* papieża Piusa X z 1 września 1910 roku *Sacrorum Antistitum*, o. Andrasz złożył przed przyjęciem święceń kapłańskich tzw. „przysięgę antymodernistyczną”, która zawierała wyznanie wiary katolickiej i odrzucenie błędów modernizmu. Uczynił to 14 marca 1919 roku w krakowskiej rezydencji św. Barbary przed o. superiorem Józefem Tuszowskim¹⁰. Mszę św. prymicyjną odprawił pod koniec marca 1919 roku w Nowym Sączu¹¹.

Końcowy etap formacji zakonnej, tzw. trzecią probację, czyli roczny czas przewidziany przez św. Ignacego Loyolę dla księży przed złożeniem ostatnich ślubów, o. Andrasz odprawił w Domu Rekolekcyjnym w Dziedzicach (1919/1920) pod kierunkiem wymownego kaznodziei i rekolekcyjisty oraz cenionego profesora w kolegiach jezuickich, o. instruktora Romualda Kudasiewicza¹². Ostatnie śluby złożył na ręce o. rektora kolegium Bruna Wolnika¹³ w święto Ofiarowania

⁹ *Liber examinum ad gradum Societatis ab 1821 ad 1940*, ATJKr., rkp. 1905, nr 287.

¹⁰ *Korespondencja prowincjalska z lat 1916-1919*, ATJKr., rkp. 1164-VI, s. 390-391.

¹¹ ATJKr., album fot. 5000-62, k. 31.

¹² Kudasiewicz Romuald (1856-1925), m.in. profesor retoryki i prefekt studiów w Starej Wsi (1888-1896), profesor filozofii w Nowym Sączu (1896-1899) oraz teologii moralnej w Krakowie (1899-1909), instruktor III probacji w Starej Wsi (1917-1919) i Czechowicach (1919-1920) oraz wicesuperior w Staniątkach (1920-1923). *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, s. 342.

¹³ Wolnik Bruno (1882-1960), m.in. wicerektor i rektor w Krakowie (1920-1925). W 1925 wyjechał na misje do Rodezji Północnej.

Pańskiego 2 lutego 1924 roku w kościele Najświętszego Serca Pana Jezusa w Krakowie¹⁴.

Po święceniach kapłańskich przełożeni zakonni skierowali o. Andrasza do pracy w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy w Krakowie. Mieszkał w kolegium i należał do wspólnoty pisarzy, pełnił obowiązki cenzora książek i przez jakiś czas współpracował z redakcją czasopisma „Głosy Katolickie”. Miał wpływ na profil wydawniczy Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy. Zgodnie z jego sugestią doszło m.in. do tłumaczenia na język polski dzieła znanego francuskiego pisarza ascetycznego o. Raoula Plusa SJ (1882-1958), z którym prowadził korespondencję co do warunków przekładu i wydania¹⁵. W 1930 roku ukazały się drukiem trzy dzieła o. Plusa: *Bóg w nas; W obliczu życia. Młodość męskiej ku rozwadze* oraz *W obliczu życia. Dla panien ku rozwadze*¹⁶. Prócz tego o. Andrasz był prefektem biblioteki pisarzy oraz moderatorem Sodalicii Mariańskiej mło-

Prefekt Apostolski prefektury Broken Hill (potem Lusaka) (1927-1950). Po przekazaniu w 1950 kierownictwa misji Adamowi Kozłowieckiemu pracował do końca życia jako gorliwy misjonarz. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, s. 756-757.

¹⁴ *Ostatnie śluby, święcenia i inne zmiany*, „Nasze Wiadomości”, 7 (1923-1925), s. 87; J. Kozieł, *Wykaz święceń kapłańskich*, „Nasze Wiadomości” 8 (1926-1927), s. 271.

¹⁵ List o. J. Andrasza z 1 I 1926 [b.m.], [w:] *Haduch Henryk SJ. Dokumenty osobiste oraz wspomnienia osobiste*, ATJKr., rkp. 1187-II s. 9.

¹⁶ *Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1872-1972. Historia, opracowania, bibliografia*, praca zb. pod red. Z. Wilkosz i L. Grzebień SJ, Kraków 1972, s. 345 (dalej cytuję jako: *Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1872-1972. Historia, opracowania, bibliografia*).

dzieży gimnazjalnej¹⁷. Swoje coroczne rekolekcje odprawił m.in. w Zakopanem, „na wyżynach tatrzańskich »bliżej nieba«”¹⁸ lub w Czechowicach-Dziedzicach¹⁹. W połowie września 1924 roku wraz z o. Janem Urbanem, jako przedstawiciel wspólnoty pisarskiej z kolegium krakowskiego, wziął udział w koronacji Matki Bożej Bolesnej w Staniątkach²⁰.

W 1928 roku przełożeni zakonni wysłali o. Andrasza do Lwowa, gdzie przez dwa lata pracował jako duszpasterz przy kościele pw. św. Piotra i Pawła (plac Trybunalski 2). Pełnił obowiązki moderatora Sodalicji Panów, Akademików i Nauczycielek, kierował Towarzystwem im. Piotra Skargi²¹ oraz pisał historię domu. Ponadto – według dyspozycji prowincjańskiej – dalej był pisarzem i cenzorem książek²². We wrześniu 1929

¹⁷ *Catalogi Provinciae Poloniae Societatis Iesu 1921-1926; Catalogi Provinciae Poloniae Minoris Societatis Iesu 1927-1928.*

¹⁸ O. Andrasz był na rekolekcjach w Zakopanem m.in. w 1925 i 1947 r. *Korespondencja z Zakopanego*, „Nasze Wiadomości”, 7 (1923-1925), s. 447; *Andrasz Józef. Kazania, rekolekcje, konferencje*, ATJKr., rkp. 1856, s. 48.

¹⁹ „Posłaniec Serca Jezusowego”, 8 (1937), s. 312.

²⁰ K. Bisztyga, *Koronacja Matki Bożej Bolesnej w Staniątkach*, „Nasze Wiadomości”, 7 (1923-1925), s. 257.

²¹ Towarzystwo im. Piotra Skargi zostało powołane do życia w 1908 r. i prowadziło ożywioną działalność w okresie międzywojennym, m.in. propagując wśród młodzieży dobre książki. Zob. Wydawnictwo seryjne chyrowskiego koła Towarzystwa im. Piotra Skargi, [w:] *Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy 1872-1972. Historia, opracowania, bibliografia*, s. 466-467.

²² *Kwestionariusz osobisty członków Prowincji Galicyjskiej i Małopolskiej Towarzystwa Jezusowego*, ATJKr., rkp. 2434, s. 17, 19-20; *Catalogi Provinciae Poloniae Minoris Societatis Iesu 1929-1930; Dyspozycja Pro-*

roku otrzymał nominację na kapelana rezerwy²³. Jesienią tegoż roku zaangażował się w dzień książki katolickiej oraz prowadził rekolekcje zamknięte dla młodzieży akademickiej²⁴.

W drugiej połowie 1930 roku o. Andrasz powrócił do Krakowa i ponownie podjął pracę w Wydawnictwie Apostolstwa Modlitwy. Z zapałem krzewił kult Serca Jezusa, promował Sodalicje Mariańskie oraz zakładał w parafiach ogniska Apostolstwa Modlitwy. Owocem jego szerokiej działalności pisarskiej, pojmowanej jako ważny element apostołstwa, jest ponad 280 publikacji (książek, broszur, artykułów, recenzji i notek bibliograficznych). Drobne recenzje i notki zamieszczał w „Przeglądzie Powszechnym” w latach 1920-1939. Niektóre jego prace pozostały w rękopisie²⁵.

W liście z 23 września 1933 roku, który warto tu przytoczyć, ponieważ stanowi pierwszorzędny materiał źródłowy, opisał o. prowincjałowi Włodzimierzowi Konopce swoje prace, zaangażowania oraz osiągnięcia: „Krajowa Dyrekcja Apostolstwa [Modlitwy] i związane z nią wcale liczne interesy i korespondencja z księżmi

wincji Małopolskiej na rok 1928 i 1929, „Nasze Wiadomości” 9 (1928-1929), s. 108; „Posłaniec Serca Jezusowego”, 2 (1931), s. 47-48.

²³ Andrasz Józef SJ, ATJKr., rkp. 2018, s. 23.

²⁴ List o. J. Andrasza do o. R. Moskały, Lwów, 25 X 1929, [w:] Moskała Romuald T.J. *Korespondencja sodalicyjna z lata 1922-1934*, ATJKr., rkp. 2354, s. 163.

²⁵ *Catalogi Provinciae Poloniae Minoris Societatis Iesu 1931-1939*; L. Grzebień, Andrasz Józef, [w:] *Słownik Polskich Teologów Katolickich 1918-1981*, t. 5, pod red. L. Grzebienia SJ, Warszawa 1983, s. 45-49 (bibliografia).

dyrektorami – i z Generalną Dyrekcją w Rzymie. Redakcja 40-stronicowego *Posłańca* [Serca Jezusowego], staranie się o fotografie, sprawozdania – i coraz bardziej rosnąca korespondencja z czytelnikami, która jest wynikiem żywego zainteresowania się Apostolstwem. Redagowanie «Biblioteki życia wewn[ętrznego]», która tyle dobrego robi i za którą tyle nam wdzięczności ze wsząd okazują. Współpraca w «Wierze i Życiu». O dalszy wykład Mszy św. ciągle się domagają. Od Naszych i świeckich prośby, żeby je wydać w formie książki. Doszedłem dopiero do «Pater noster» – i na dalsze artykuły liturgiczne nie mogę złapać czasu, bo mnie bieżąca robota dusi z dnia na dzień. Kilka broszur koniecznych o Apost[olstwie] Modl[itwy] zaczętych i czekających na wykończenie. Konferencje duchowe u SS. Urszulanek, Nazaretanek i w Łagiewnikach. I spowiedź kwartalna. Częste kazania względnie referaty o Apostolstwie [Modlitwy] po seminariach. W październiku wybieram się do Kielc, Łodzi, Warszawy, Włocławka... żeby kleryków już zaznajamiać z tym wielkim dziełem naszym, jakim jest Apostolstwo [Modlitwy]"²⁶. Wraz z o. Stanisławem Bednarskim²⁷,

²⁶ List o. J. Andrasza do o. prowincjała W. Konopki, Kraków, 23 IX 1933, [w:] *Konopka Włodzimierz SJ. Korespondencja prowincjałska rok 1933*, ATJKr., rkp. 1422, s. 15.

²⁷ Bednarski Stanisław (1896-1942) był w latach 1924-1929 i 1933-1934 w Krakowie redaktorem miesięcznika „Sodalis Marianus”, (z którego wyodrębnił osobne pismo „Wiara i Życie”), „Naszych Wiadomości” (1931-1936), „Kalendarza Serca Jezusowego” 1928 i 1931-1938; współpracował też z redakcją „Przeglądu Powszech-

o. Franciszkiem Kwiatkowskim i o. Romualdem Moskałą²⁸ o. Andrasz, jako redaktor „Posłańca Serca Jezusowego”, brał udział w pracach zawiązanego w Krakowie komitetu obywatelskiego, przygotowującego uroczysty obchód 400-lecia urodzin Piotra Skargi (1536-1612), jezuitę zmarłego w opinii świętości oraz zasłużonego dla Kościoła i Ojczyzny. Komitet Skargowski działał przy Towarzystwie Ks. Piotra Skargi przy ul. Siennej²⁹. Obchody 400-lecia urodzin gorącego patrioty, „proroka narodowego” oraz autora niezapomnianych *Kazań sejmowych* i *Żywotów świętych* odbywały się w czerwcu 1936 roku na Wawelu, w Teatrze im. Słowackiego, kościele św. Piotra i Pawła, kościele św. Katarzyny, złotej sali Domu Katolickiego. W uroczystościach wzięły udział rzesze wiernych, wśród nich

nego”. Od 1935 prokurator Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy, a od 1937 jego dyrektor. Wybitny znawca szkolnictwa i kultury jezuickiej. Zginął w Dachau. Sługa Boży. S. Cieślak, *Oblicza cierpienia i miłości. Słudzy Boży jezuita – męczennicy z II wojny światowej*, Kraków 2009, s. 35-50.

²⁸ Moskała Romuald (1890-1956) od 1914 r. współpracował z „Przeglądem Powszechnym”; redaktor „Głosów Katolickich” (1923-1926), od 1923 moderator Sodalitacji Akademików w Krakowie, dla której w 1926 otworzył Dom Sodalitacji im. ks. Stefana Bratkowskiego przy ul. Kanoniczej 14. Od 1925 wicesuperior domu św. Barbary w Krakowie (otworzył przy nim Główny Sekretariat Sodalitacji w Polsce, przeniesiony potem na ul. Sienną 5), naczelny redaktor pisma „Moderator” (1931-1936). Od 1945 prezes Związku Młodzieży Przemysłowej i Rękodzielniczej oraz superior domu przy ul. Skarbowej. Aresztowany w 1950 pod niesłusznym zarzutem przechowywania broni, został skazany na 10 lat więzienia i odbywał je w Rawiczu i we Wronkach. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, s. 440.

²⁹ „Wiadomości z Prowincji”, 2(6) (1936), s. 2-3.

członkowie Sodalitacji Mariańskich i Apostolstwa Modlitwy, z którymi o. Andrasz był związany³⁰.

Zachowała się cenna dokumentacja fotograficzna o. Andrasza z okresu międzywojennego. Zdjęcia są opisane, lecz nie zawsze datowane. Dowiadujemy się z nich, że w lipcu 1936 roku o. Andrasz był w pustelni bł. Jana w Dukli. W 1937 roku przebywał na kuracji w Niemirowie-Zdroju, gdzie miejscem jego zamieszkania była zapewne willa „Dewajtis”. Ponadto spędzał wakacje we wspólnocie zakonnej w Zakopanem. Na jedną z wycieczek w Tatry (w 1938 roku?) udał się ze współbraćmi: o. Kazimierzem Wałęckim³¹, o. Wojciechem Krupą, o. Leonardem Hrynaszkiewiczem³², o. Janem Rusinowiczem³³ i o. Adamem Kozłowieckim³⁴,

³⁰ „Wiadomości z Prowincji”, 4(8) (1936), s. 3-5.

³¹ Wałęcki Kazimierz (1905-1961), profesor ontologii i psychologii w Krakowie (1935-1937). Operariusz w Zakopanem i Lwowie. Po wojnie minister w Starej Wsi (1945-1947), operariusz w Nowym Sączu (1947-1950), wychowawca w Małym Seminarium we Wschowie (1950-1952) oraz operariusz w Bytomiu (1952-1959). *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, s. 717-718.

³² Hrynaszkiewicz Leonard (1913-1944), kapelan siostr Matki Bożej Miłosierdzia i katecheta w Radomiu (1941-1942). Kapelan oddziału „Bończa”, podczas powstania warszawskiego został zastrzelony w czasie bombardowania w klasztorze siostr sakramentek. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, s. 223.

³³ Rusinowicz Jan (1876-1954), m.in. operariusz w Zakopanem (1910-1911, 1913-1933, 1935-1942 i 1945-1954) oraz w Nowym Sączu (1933-1935). Był bardzo popularnym spowiednikiem w Zakopanem. Kaznodzieja i opiekun stowarzyszeń katolickich. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, s. 586.

³⁴ Kozłowiecki Adam (1911-2007), aresztowany 10 XI 1939 w Krakowie przez hitlerowców, był więziony na Montelupich, w Wiśni-

późniejszym misjonarzem w Zambii, wyniesionym 1998 roku do godności kardynała przez Ojca św. Jana Pawła II. Już przed wybuchem II wojny światowej o. Andrasz przebywał na kuracji w Krynicy-Zdroju. Wraz z nim z walorów zdrowotnych miejscowych wód leczniczych korzystali także o. Marian Józef Morawski³⁵ i o. Kazimierz Timer³⁶.

Jezuici polscy mieli świadomość, że wraz z dojściem do władzy Hitlera Rzeczpospolita znalazła się w śmiertelnym niebezpieczeństwie, tym bardziej że z drugiej strony Rosja bolszewicka czekała, by zaatako-

czu, Auschwitz i Dachau. Po uwolnieniu z obozu 29 IV 1945 wyjechał do Rzymu, a w 1946 na misję do Rodezji Półn. (ob. Zambia). Od 1955 pierwszy biskup Lusaki, podniesiony do godności arcybiskupa w nowej archidiecezji Lusaka w 1959. Po rezygnacji z urzędu w 1969 pracował jako zwykły misjonarz w Chingombe, a później na innych placówkach. S. Cieślak, *Kardynał Adam Kozłowiecki*, Kraków 2008.

³⁵ Morawski Marian Józef (1881-1940), od 1920 profesor teologii dogmatycznej w Krakowie, a od 1926 profesor dogmatyki szczegółowej na Wydziale Teologicznym *Bobolanum* w Lublinie i na KUL. W 1934 powrócił do Krakowa jako profesor dogmatyki szczegółowej na Uniwersytecie Jagiellońskim. Działacz społeczny i autor wielu rozpraw z dziedziny teologii. Aresztowany 10 XI 1939 przez gestapo, siedział w więzieniu na Montelupich w Krakowie, w Wiśniczu, a od 1940 w obozie koncentracyjnym w Auschwitz, gdzie skatowany przez esesmanów zmarł. Sługa Boży. S. Cieślak, *Oblicza cierpienia i miłości. Studzy Boży jezuici – męczennicy z II wojny światowej*, s. 106-116.

³⁶ ATJKr., album fot. 5000-62, k. 35, 36, 48, 50.

Timer Jan (1902-1957), m.in. kapelan sióstr boromeuszek w Zakopanem, operariusz w Stanisławowie i Zakopanem. Podczas II wojny światowej wysiedlony (1942) z Zakopanego, był kapelanem szpitala w Gorlicach (1942-1945). Operariusz i kapelan sanatorium im. T. Chałubińskiego w Zakopanem (1946-1957). *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, s. 694.

wać w odpowiednim momencie. W miarę umacniania się reżimu hitlerowskiego coraz wyraźniej przeczuwali zbliżający się konflikt zbrojny.

Jeszcze przed wybuchem II wojny światowej, 30 sierpnia 1939 roku, o. Andrasz wyjechał z Krakowa do Lwowa w charakterze kapelana wojskowego. Był to początek jego długiej tułaczki wojennej. We Lwowie pracował duszpastersko przy jezuickim kościele pw. Piotra i Pawła, a od połowy września u sióstr Notre-Dame. 30 października tegoż roku z o. Józefem Antoniewiczem³⁷ wrócił przez zieloną granicę do Krakowa i zamieszkał w kolegium przy ul. Kopernika 26³⁸. Tu ciężko się rozchorował i leżał przykuty do łóżka³⁹. Okazało się, że choroba była dlań zbawienna, albowiem uratowała go przed aresztowaniem 10 listopada 1939 roku. Takiego szczęścia nie miało tego dnia jego 25 współbraci zakonnych (ojców, braci zakonnych oraz kleryków), którzy zostali aresztowani przez gestapo i przewiezieni do więzienia na Montelupich w Krakowie, a potem trafili przez obóz pracy w Wiśniczu do niemieckich obozów koncentracyjnych w Auschwitz i Dachau k. Monachium. Powróciwszy do zdrowia,

³⁷ Antoniewicz Józef (1880-1950), operariusz, rekolekcjonista i kapelan na wielu placówkach jezuickich. Poświęcał się pracy organizacyjnej (Sodalicia Mariańska, Stowarzyszenie Sług Katolickich im. św. Zyty). Redagował „Nasze Wiadomości” (1911-1912), „Ordo divini officii” (1909-1950) oraz współpracował z redakcją „Posłańca Serca Jezusowego”. Autor kilkunastu rozpraw z dziedziny liturgii. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, s. 12.

³⁸ *Różne dokumenty*, ATJKr., rkp. 1239, nr 353.

³⁹ A. Kozłowiecki, *Ucisk i strapienie*, Kraków 2008³, s. 62.

o. Andrasz redagował pozostającego pod stałym nadzorem okupanta „Posłańca Serca Jezusowego” do 8 lipca 1940 roku, kiedy to hitlerowcy aresztowali dyrektora Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy o. Stanisława Bednarskiego i brata zakonnego Karola Rabicha⁴⁰ oraz zamknęli definitywnie Wydawnictwo.

Przez cały okres okupacji hitlerowskiej o. Andrasz należał do wspólnoty kolegium krakowskiego i tam widnieje w katalogach prowincji⁴¹. Jednakże w tym czasie był przede wszystkim tułaczem. Od lipca 1940 roku do lutego 1942 przebywał prawie stale w Zakładzie Sióstr Nazaretanek w Rabce⁴². Czuł się tu dobrze i jak zwykle służył opieką duszpasterską. W kaplicy zakonnej w każdą niedzielę odprawiał nabożeństwa z kazaniem dla sióstr i wiernych⁴³. Był także spowiednikiem

⁴⁰ Rabich Karol (1876-1963), pracownik administracji Wydawnictwa Apostolstwa Modlitwy w Krakowie (1905-1915, 1919-1923 i 1936-1940). Podczas II wojny światowej więziony w obozach w Oranienburgu i Dachau. Uwolniony w 1945, pracował we Freimann, Pullach i Rzymie. Po powrocie do kraju w 1947 zakrystian i furtian w Krakowie, Nowym Sączu, Bytomiu i Starej Wsi. *Encyklopedia wiedzy o jezuitach*, s. 557.

⁴¹ *Różne dokumenty*, ATJKr., rkp. 1239, nr 356, 357, 358, 359, 364, 366, 367, 368.

⁴² O. Andrasz był w Rabce także w lipcu 1939 r. Zachowało się zdjęcie ukazujące o. Andrasza i kilkunastu księży z biskupem polowym Wojska Polskiego Józefem Gawliną (1892-1964), wykonane na tle ochronki sióstr służebniczek. List o. J. Andrasza do s. Kaliksty Piekarczyk ZMBM, Rabka, 2 IV 1940, [w:] *Andrasz Józef SJ*, ATJKr., rkp. 2018, s. 147; List o. J. Andrasza do I. Kopeckiej, Rabka, [I 1941], [w:] *Andrasz Józef, Korespondencja do Idy Kopeckiej z lat 1940-1954*, ATJKr., rkp. 2474, s. 1.

⁴³ W 1919 r. siostry nazaretanki otworzyły w zakupionej wili „Nowy Dwór” w Rabce szkołę dla młodzieży, która się szybko

sióstr i miewał dla nich konferencje. W 1941 roku udzielił trzydniowych rekolekcji inteligencji rabczańskiej. Ponadto dał rekolekcje dziatwie szkolnej sióstr nazaretanek. Siostry oraz spora grupa wiernych, wśród których było wielu wysiedleńców (wypędzonych!), przyjmowała jego postugę duszpasterską z wdzięcznością. Ze spowiedzią i z egzortą udawał się także do pobliskich Rokicin Podhalańskich⁴⁴ do sióstr Zgromadzenia Matki Bożej Miłosierdzia (magdalenek) w „Loreto”⁴⁵ oraz sióstr urszulanek Unii Rzymskiej (OSU).

rozwijała. Zbudowały wielki zakład szkolno-sanatoryjny, mogący pomieścić ponad 100 pensjonarek, gdzie przeniesiono sanatoryjne gimnazjum humanistyczne oraz otwarto przedszkole. Obok pracy wychowawczo-szkolnej odbywała się tu również kuracja pensjonarek pod kierownictwem lekarza i sióstr infirmerek. „Posłaniec Serca Jezusowego”, 1 (1936), s. 20-21; *Catalogi Provinciae Poloniae Minoris Societatis Iesu 1941-1942*, s. 4, 57; *Katalogi-dyspozycje*, ATJKr., rkp. 1927, s. 38.

⁴⁴ W 1989 r. erygowano w Rokicinach Podhalańskich parafię pw. Miłosierdzia Bożego. W sierpniowym numerze „Posłańca Serca Jezusowego” z 1934 znajduje się opis placówki sióstr urszulanek: „W Rokicinach Małopolskich (poczta Chabówka – 500 m. n.p.m.) dom wypoczynkowy gromadzi w swych murach przez cały rok dziewczynki różnego wieku i z różnych szkół, które nie tylko korzystają z górskiego powietrza, ale pod troskliwą opieką sióstr otrzymują w kompletach systematyczną naukę. Dzięki kaplicy na miejscu z *Sanctissimum* i codziennej Mszy św. dom rokiciński nadaje się też dla sióstr z innych zgromadzeń zakonnych, dla starszych pań i dorosłych panienek, które mogą tu wypocząć i spędzić urlop lub rekonwalescencję”. „Posłaniec Serca Jezusowego”, 8 (1934), s. 299.

⁴⁵ „Loreto”, nazwa małego domu wypoczynkowego w Rabce, należącego do Zgromadzenia Matki Bożej Miłosierdzia. S. Faustyna Kowalska była tam od 29 lipca do 10 sierpnia 1937. Faustyna Kowalska, *Dzienniczek. Miłosierdzie Boże w duszy mojej*, Warszawa 1993, nr 1198-1207 (dalej cytuję jako: *Dzienniczek*).